

examination of these devices. While the specific details of the examination of each device may differ, the adoption of consistent examination processes will assist the examiner in ensuring that the evidence extracted from each phone is well documented and that the results are repeatable and defensible in court. The information in this document is intended to be used as a guide for forensic examiners and digital investigators in the development of processes that fit the needs of their workplace.

Key words: *mobile communication, mobile phone, cellular, mobile operator, the subject of theft, sources of information, trace picture.*

УДК 343.8

А.І. Богатирьов,
А.В. Ткаченко

**ПОДВІЙНА ПРЕВЕНЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ВЧИНЕННЯ ДІЙ, ЩО ДЕЗОРГАНІЗУЮТЬ РОБОТУ
УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ**

У статті проведено ґрунтовний аналіз подвійної превенції як елементу попередження злочину, передбаченого статтею 392 КК України, визначено деякі проблеми попередження дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань.

Ключові слова: *подвійна превенція, попередження, дезорганізація, установа виконання покарань.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань будь-якої сучасної держави є забезпечення свободи волевиявлення його громадян, захист їх прав і законних інтересів. Незамінним засобом реалізації такого завдання в числі інших є боротьба зі злочинністю. Центральне місце в зазначеній діяльності відведено попередженню кримінально-караних діянь [1, с. 266].

Ефективність попередження вчинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, багато в чому залежить від законного й обґрунтованого застосування до засуджених кримінально-правових норм про відповідальність за вчинення злочинів, що в порівнянні зі злочинном, передбаченим ст. 392 КК України, злочинами середньої тяжкості, оскільки такі злочини нерідко є першим кроком до вчинення даного діяння. Кримінально-правові норми про відповідальність за подібні злочинні дії прийнято називати нормами з подвійною превенцією, оскільки, з одного боку, ними передбачається кримінальна відповідальність за скоєння злочинів, а з іншого – їх застосування сприяє попередженню більш тяжких та небезпечних злочинів [2, с. 32–33].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На нашу погляд, найбільш повне й чітке визначення означеного поняття виробили В.Н. Кудрявцев та В.Є. Емінов, які комплексно охарактеризували попередження злочинності як багаторівневу систему мір, здійснювану суб'єктами, спрямовану на: 1) виявлення й нейтралізацію або ослаблення причин злочинності, а також умов, які сприяють учиненню злочинів; 2) виявлення й усунення ситуацій, безпосере-

дно мотивувальних або таких, що провокують учинення злочинів; 3) виявлення осіб, поведінка яких вказує на реальну можливість учинення злочинів, і надання на них стримувального й корегувального впливу, а в разі необхідності – і на їх найближче оточення [3, с. 286–287].

Формування цілей. Метою статті є аналіз подвійної превенції як елементу попередження злочину, передбаченого статтею 392 КК України.

Виклад основного матеріалу. Учиненню злочину, передбаченого ст. 392 КК України, нерідко передувало вчинення одним і тим же засудженим не одного, а двох і більше насильницьких злочинів проти інших засуджених. Відповідно до проведених нами досліджень діям, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, передувало 42% випадків учинення хуліганства; 28% – умисне заподіяння шкоди здоров'ю різної тяжкості; 10% – незаконне виготовлення вогнепальної або холодної зброї. Разом з тим, опитаний персонал установи виконання покарань повідомив, що таким діям, передусє невеликий відсоток злочинів, спрямованих проти працівників установи.

Законодавець у ч. 1 ст. 392 КК України визначає тероризування засуджених як правову природу дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. Під тероризування засуджених – це застосування до них фізичного насильства або погрози його застосування з метою примусити їх відмовитися від сумлінного ставлення до праці, додержання правил режиму, а також учинення таких дій з помсти за виконання громадських обов'язків зі зміцнення дисципліни й порядку у виправній установі. Тероризуванням вважається також глумління й знущання над засудженими з метою їх залякування й перешкоджання виконанню покарання [4, с. 965].

Уважаємо за важливе звернути увагу на окремі моменти, що стосуються правової характеристики тих ознак, які викликають у практичних працівників у місцях позбавлення волі найбільші труднощі при кваліфікації злочинів, їх розмежування й відмежування від інших правопорушень, що виявляються в порушеннях вимог режиму відбування покарання. Це обумовлено тим, що в багатьох випадках злочини, що здійснюються в місцях суворої ізоляції від суспільства, розцінюються лише як порушення режиму, тобто як дисциплінарні проступки.

Так, С.В. Назаров виявив, що з усіх порушень засудженими режиму відбування покарання 63% містять обставини вчинення злочинів [5, с. 135].

Ряд науковців погоджується з тим, що як дисциплінарні проступки (порушення режиму) найчастіше розцінюються і побиття, заподіяння легкої шкоди здоров'ю, а часом і злісні хуліганські дії в середовищі засуджених, в установах виконання покарань. Крім того, у практиці діяльності виправних установ дуже рідко застосовується пригнітлення до кримінальної відповідальності за погрозу вбивством або заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю.

Дослідження А.Н. Павлухіна свідчить, що більше ніж у половині випадків засуджені за умисні вбивства допускали погрози фізичною розправою, а також більше половини умисних вбивств у місцях позбавлення волі здійснюється з використанням холодної зброї (ножів, спиць, пік тощо), причому майже всі знаряддя злочину виготовляються на виробничих об'єктах. Однак притягнення до відповідальності за погрозу вбивством майже не застосовується [6, с. 28].

Наведене положення справ породжене, зрозуміло, не тільки труднощами щодо відмежування злочинів від порушень режиму відбування покарання у вигляді позбавлення волі, але й вузьковідомчими інтересами, що полягають у тому, що адміністрація місця виконання покарання для того, щоб представити у вигідному світлі показники своєї діяльності, не орієнтує правомочних посадових осіб на реєстрацію скоєних засудженими в місцях позбавлення волі злочинів. Разом з тим у кримінально-правовому аспекті зазначені труднощі щодо відмежування злочинів від дисциплінарних проступків об'єктивно існують.

Одна з таких проблем полягає у визначенні об'єкта хуліганства, ураховуючи те, що ч. 1 ст. 296 КК України визначає таким громадський порядок. У юридичній літературі справедливо зазначається, що громадський порядок – це суспільні відносини, засновані на загальних соціальних нормах. Цими нормами є звичаї, традиції, норми моралі, моральності тощо, регулюючі, що забезпечують порядок взаємовідносин людей у суспільстві. Даний об'єкт необхідно відрізнити від об'єкта порушення режиму в місцях позбавлення волі. Основні вимоги режиму в місцях позбавлення волі визначено в ст. 102 КВК України. Режим у місцях позбавлення волі являє собою встановлений законом та іншими нормативно-правовими актами порядок виконання й відбування покарання, який забезпечує ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їхніх прав і законних інтересів; безпеку засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених [7, с. 95].

Об'єкт хуліганства та об'єкт порушення режиму в місцях позбавлення волі знаходяться в певному взаємозв'язку. Об'єкт хуліганства – це суспільні відносини або порядок в суспільстві в цілому, а об'єкт названого дисциплінарного правопорушення – відносини або порядок відносин у місцях позбавлення волі. Суспільні відносини як об'єкт хуліганства – категорія більш широка, ніж відносини в місцях позбавлення волі, є об'єктом зазначеного дисциплінарного правопорушення. При порушенні суспільних відносин, що становлять суспільний порядок, завжди порушуються і відносини в місцях позбавлення волі, установлені крими-

нально-виконавчим законодавством, а при порушенні останніх не в усіх випадках порушується громадський порядок. Громадський порядок характеризується більшою соціальною цінністю, ніж закріплений у кримінально-виконавчому законодавстві режим (порядок) у місцях позбавлення волі, і тому охороняється кримінальним або адміністративним законодавством відповідно до свого рівня суспільної небезпеки.

Це необхідно враховувати при відмежуванні хуліганства від порушення режиму в місцях позбавлення волі. У тих випадках, коли має місце порушення режиму в місцях позбавлення волі, що виразилося в порушенні громадського порядку, відповідному за ступенем небезпеки дрібного хуліганства – по факту адміністративне правопорушення, яке в умовах виконання покарання повинно розцінюватися як дисциплінарний проступок, а коли порушення режиму виражається в грубому порушенні громадського порядку, то скоєне є кримінально караним хуліганством, відповідальність за яке передбачено ст. 296 КК України. Форми грубого порушення громадського порядку, у яких може виявлятися кримінально караним хуліганством, описуються в окремих працях із кримінального права.

Інша проблема полягає в установленні передбачених у ст. 129 КК України підстав побоюватися здійснення погрози вбивством. Ця ознака характеризує об'єктивну сторону даного складу злочину. Сукупність об'єктивних даних, що свідчать про реальність загрози, входять різні обставини, що характеризують саму загрозу як суспільно небезпечне діяння, а також особу винного [4, с. 481]. Важливу роль тут відіграють обставини, що характеризують загрозу як суспільно небезпечне діяння. Перш за все про зміст погрози і форму її вираження свідчить обставини, супутні її скоєнню, що характеризують узаємину винного з потерпілим і самого винного. Вона буде реальною в тому випадку, якщо має певну форму вираження й спрямована конкретній особі або особам, що виходить зі складу ст. 129 КК України [8, с. 31]. До обставин, які характеризують особу винного, відносяться: його соціальне становище, рід занять, освітньо-культурний і морально-психологічний рівень, ставлення до закону й правоохоронної діяльності, потреби та інтереси, поведінка в побуті, колишні судимості тощо.

В умовах виконання покарань імовірність побоюватися здійснення висловленої або вираженої в тій чи іншій формі погрози істотно збільшується, тому що, по-перше, сама обстановка в установі «зобов'язує» загрозливого, цільового збереження або зміцнення свого авторитету серед засуджених, тримати слово щодо вчинення протиправних дій і реалізувати погрозу [9, с. 11], і по-друге, особистість засудженого, що погрожує, особливо раніше судимого за тяжкі насильницькі злочини, свідчить про реальну можливість приведення загрози у виконання. Те й інше в сукупності дозволяють дійти висновку про те, що в умовах виконання покарань у переважній більшості

випадків наявні підстави побоюватися здійснення висловленої або вираженої в іншій формі засудженим погрози вбивством. Отже, така загроза містить, як правило, склад злочину, передбачений ст. 129 або ст. 392 КК України. З цього положення, видається, й необхідно виходити правомочним посадовим особам місьць позбавлення волі при правовій оцінці загрози, висловленої або вираженої в іншій формі засудженим, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.

На практиці при застосуванні кримінально-правових норм Особливої частини КК України з подвійною превенцією, виникають й інші труднощі, але способи їх подолання в достатній мірі роз'яснені в постановках вищих судових інстанцій і висвітлені в теоретичних працях із кримінального права.

Учинення злочинів в умовах суворої ізоляції та здійснення нагляду за поведінкою засуджених – явище, що свідчить про серйозні вади в діяльності установ виконання покарань, про неможливість професійного виконання всіх покладених на них функцій, про відсутність готовності для вирішення окремих службових завдань, зокрема щодо попередження дезорганізації, ефективного використання в цих цілях усіх наявних сил і засобів.

Одним із суттєвих недоліків є слабе застосування кримінально-правових норм про відповідальність за злочини, що передують учиненню дій, які дезорганізують роботу установ виконання покарань. Вони реалізуються на практиці або дуже рідко, або явно недостатньо. Часто це здійснюється з помилками, що призводить до припинення кримінальних справ або направлення їх для додаткового розслідування, що в результаті дозволяє злочинцям уникнути відповідальності. У зв'язку з чим профілактичні цілі, які стоять перед кримінально-правовими нормами з подвійною превенцією, досягаються не повністю. Крім того, питання їх застосування не завжди знаходять належне організаційне забезпечення, що породжує недооцінку попереджувального значення вказаних кримінально-правових норм, невіра в кримінальний закон і в можливості правоохоронних органів таким шляхом попереджати тяжкі злочини. Як зазначається в спеціальній літературі, кожному десятому вбивству можна було б запобігти, якби вчасно застосовувалися ст. 129, ч. 1 ст. 392, ч. 1 ст. 153 КК України про відповідальність за загрозу [10, с. 45].

У науці зазначається, що специфіка організації кримінально-правової боротьби пов'язана з реально існуючими коливаннями практики застосування як кримінально-правових, так і дисциплінарних заходів впливу. Вона знаходиться поза сферою організаційного впливу органів юстиції (арешт як запобіжний захід вимагає санкції прокурора, призначення міри покарання або звільнення від нього вирішує суд тощо) і залежить від різного тлумачення закону судами, від впливу кримінальної політики [11, с. 14].

Не можна не відзначити й те, що спрощений і менш контрольований порядок призначення заходів дисциплінарного стягнення більше приваблює адміністрацію місць позбавлення волі, ніж більш складна і тривала процедура притягнення особи до кримінальної відповідальності, що зобов'язує витримувати вимоги прокурорського нагляду і судового розгляду. Для доцільності та економії кримінальної регресії така робота необхідна, але проводити її треба відповідно до закону.

Досить часто спостерігаються випадки, як зазначалося вище, незастосування кримінально-правових заходів до дійсних злочинців через різного роду недоліки в діяльності служб і підрозділів кримінально-виконавчої системи. У результаті небезпечні злочинці залишаються безкарними, до відповідальності притягуються рядові виконавці скоєних злочинів, а організатори та підбурювачі таких злочинів, лідери угруповань уникають відповідальності нерідко через непрофесійно проведені дії співробітників, помилок слідчих в організації розкриття й розслідування злочинів тощо. [12, с. 4].

Видається, що застосування так званих норм подвійної превенції Особливої частини КК України обумовлено необхідністю попередження з їх допомогою вчинення тяжких злочинів, у т.ч. і передбаченого ст. 392 КК України. Але справа не в строгій реалізації кримінальної відповідальності за цими кримінально-правовими нормами, а в обов'язковому реагуванні за фактами різних правопорушень.

Висновки. Таким чином, найбільш значущими для попередження злочину, передбаченого ст. 392 КК України, скоєного особами, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, є своєчасне, законне й обґрунтоване застосування кримінально-правових норм, передбачених ст. 125, 129, 153, 263, 296 КК України. Тому необхідно забезпечити виявлення усіх фактів і притягнення винуватих до кримінальної або дисциплінарної відповідальності за кожен злочин, передбачений зазначеними статтями. З позиції кримінальної політики це означає точну кваліфікацію скоєного, тобто правильну його правову оцінку, що складається в установленні відповідності фактичних обставин скоєного ознаками складу злочину, передбаченого в кримінальному законі, і в застосуванні залежно від обставин справи й особи винного кримінальної або дисциплінарної відповідальності.

Заходи впливу, з метою попередження й припинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, вельми різноманітні, і дати їх вичерпний перелік не є можливим, тим більше, що практика боротьби зі злочинністю, яка спирається на наукову основу, правотворчість, породжують усе нові форми такої діяльності, необхідної для запобігання, усунення, обмеження, нейтралізації злочинів, їх причин та умов. І це виправдано, оскільки в різноманітності форм – запорука успіху.

Використані джерела:

1. Долгова А. И. Криминология / А. И. Долгова. – [3 изд., перераб. и доп.]. – М. : Норма, 2009 – с. 266.
2. Chuklina E. J. Criminal rules with double preventive effect as the element of situational crime prevention / E. J. Chuklina // Scientific research and their practical application. Modern start and ways of development. – 2013. – P. 32–33.
3. Криминология: учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – [4 изд., перераб. и доп.]. – М. : Норма ; Инфра-М, 2010. – С. 286–287.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [7 вид., переробл. та допов.]. – К. : Юридична думка, 2010 – 1288 с.
5. Назаров С. В. Уголовно-правовая ответственность за дезорганизацию деятельности учреждений, обеспечивающих изоляцию от общества : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Назаров С. В. – М., 2000. – 266 с.
6. Побегайло Е. Ф. Уголовно-правовые средства предупреждения тяжких преступлений против личности : [учеб. пособ.] / Е. Ф. Побегайло, В. П. Ревин. – М. : Академия МВД СССР, 1989. – 79 с.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України : із змінами і доповненнями станом на 1 березня 2014 року / Упорядник А. Х. Степанюк. – Х. : Право, 2014. – 176 с.
8. Горбуз Н. А. Уголовно-правовые средства предупреждения тяжких преступлений против личности : дисс. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Горбуз Н. А. – М. : Академия МВД СССР, 1985. – 182 с.
9. Метельский П. С. Криминологическая характеристика и предупреждение тяжких преступлений против личности, совершаемых в местах лишения свободы : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Метельский П. С. – М., 1992. – 24 с.
10. Костюк М. Ф. Насилие в местах лишения свободы / М. Ф. Костюк // Законность. – 1998. – № 12. – С. 43–46.
11. Жалинский А. Э. Организация уголовно-правовой борьбы органов внутренних дел с нетрудовыми доходами / Жалинский А. Э, Кондратов П. Е. – М. : Академия МВД СССР, 1989. – 77 с.
12. Богатырьов І. Г. Запобігання пенітенціарної злочинності в Україні : [навч. посіб.] / [І. Г. Богатырьов, О. І. Богатырьова, М. С. Пузырьов] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Дакор, 2014 р. – 96 с.

Богатырев А.И., Ткаченко А.В. Двойная превенция как элемент предупреждения совершения действий, дезорганизующих работу учреждений исполнения наказаний

В этой статье проведен подробный анализ двойной превенции как элемента предупреждения преступления, предусмотренного статьей 392 УК Украины, определены некоторые проблемы предупреждения действий, что дезорганизовывают работу учреждений исполнения наказаний.

Ключевые слова: *двойная превенция, дезорганизация, предупреждение, учреждение исполнения наказаний.*

Bohatyrov A.I., Tkachenko A.V. Double prevention as an element of preventing the commission of acts dissolving the work of penal institutions

One of the priorities of the implementation of criminal law policy is the struggle against crime. Central place in that activity devoted to the prevention of penal acts.

The effectiveness of prevention actions that disorganize normal function of punishment executive institutions largely depends on the timely, lawful and substantiated application of criminal law to prisoners. Criminal legal rules about responsibility for such criminal acts is called the double standards of prevention, on the one hand, they supposed to criminal responsibility for commit crimes, on the other - their application helps prevent more serious and dangerous crimes. Thus, the most important for the prevention of crime under Art. 392 of the Criminal Code of Ukraine committed by persons serving a sentence of imprisonment is timely, lawful and substantiated application of criminal law under Art. 125, 129, 153, 263, 296 of the Criminal Code of Ukraine. One significant disadvantage is weak enforcement of criminal law about responsibility for crimes preceding actions that disorganize normal function of punishment executive institutions. They are realized in practice or very rarely, or not enough. Often it is done with errors, leading to the termination of criminal proceedings or sending them to an additional investigation, that due to escape from justice by criminals. It appears that the application of double prevention of the Criminal Code of Ukraine, caused by the necessity with their help prevention serious crimes, including and under Art. 392 of the Criminal Code of Ukraine. But is not the strict implementation of criminal responsibility according to criminal law and necessarily response on the facts of different violations.

Key words: double prevention, disorganization, prevention, punishment executive institutions.

УДК 343.533

О.О. Дудоров

**ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**

У статті розглянуто сучасний стан і перспективи кримінально-правової охорони інтелектуальної власності. Розкрито проблему місцезнаходження відповідних кримінально-правових заборон у системі Особливої частини Кримінального кодексу України, окреслено шляхи оптимізації законодавчого описання складів злочинів, що посягають на інтелектуальну власність.

Ключові слова: інтелектуальна власність, злочин, авторське право і суміжні права, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, бланкетність, матеріальна шкода.

Постановка проблеми. Однією з найбільш актуальних проблем розвитку нашої держави є охорона інтелектуальної власності. Це зумовлено тим, що, як зазначається в документах ВОІВ, ХХІ сторіччя є століттям економіки, заснованої на знаннях, у якій інтелектуальна власність виступає